

Risksammadrag

Riskikooste

Befolkningens behov
Väestön tarpeet

1. Befolkningens hälsa och välmående (Hur mår Österbotten rapporten)
Väestön terveys ja hyvinvointi (Miten Pohjanmaa voi raportti)

2. Megatrender och omvärldsanalys (PESTLE)
Megatrendit ja toimintaympäristöanalyysi (PESTLE)

3. Prioritering, trender och kommande behov
Priorisointi ja trendit tulevat tarpeet

6. Sammanfattning → Risksammandrag
Yhteenveto → Riskikooste

4. Effekter av förändringarna i servicen för äldre
Ikäihmisten palveluiden muutosten vaikutukset

5. Effekter av ändringarna i den sociala tryggheten
Sosiaaliturvan muutosten vaikutukset

Risker som berör alla åldersgrupper

Riskit, jotka koskevat kaikkia ikäryhmiä

Risker enligt Hur mår Österbotten-rapporten
Miten Pohjanmaa voi -raporttiin liittyvät riskit

Övervikt i befolkningen

Effekter:

- Ökad risk för diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar
- Problem i stöd- och rörelseorgan
- Ökad belastning på hälsosystemet

Förebyggande åtgärder:

- Livsstilsrådgivning och handledning
- Digitala vårdstigar
- Främja vardagsmotion och en meningsfull fritid
- Stärka klientens delaktighet

Personal:

- Ökad kompetens i motiverande samtal
- Tydliga rutiner för livsstilsrådgivning
- Bättre användning av statistik

Försämringar i socialskydd och ekonomi

Effekter:

- Ojämlig hälsa och ökat servicebehov
- Ekonomiska svårigheter (mat, boende, tjänster)
- Stress och psykisk ohälsa
- Ökad risk för missbruk, våld och otrygghet

Förebyggande åtgärder:

- Förbättrad social rapportering
- Tydlig information om service och kostnader
- Möjlighet till nedsatta klient- och patientavgifter

Personal:

- Ökad förståelse för socioekonomiska faktorer
- Större etisk belastning

Bristande kontinuitet och långa väntetider

Effekter:

- Onödiga besök och brist på kontinuitet
- Ökad sjuklighet
- Ökad belastning på vårdsystemet
- Dyra lösningar för att minska köer

Förebyggande åtgärder:

- Stöd i användning av digitala verktyg
- Digitala vårdstigar
- Gemensamma vårdplaner
- Bättre fungerande teammodeller

Personal:

- Försvårar multiprofessionellt samarbete

Väestön ylipaino

Vaikutukset:

- Lisääntynyt riski sairastua diabetekseen ja sydän- ja verisuonisairauksiin
- Tuki- ja liikuntaelinten vaivat
- Lisääntynyt kuormitus terveydenhuoltojärjestelmälle

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Elintapaohjaus ja neuvonta
- Digitaaliset hoitopolut
- Arki- ja hyötyliikunnan sekä mielekkään vapaa-ajan tukeminen
- Asiakkaan osallisuuden vahvistaminen

Henkilöstö

- Osaamisen vahvistaminen motivoivassa haastattelussa
- Selkeät käytännöt elintapaohjauksen toteuttamiseen
- Tilastojen parempi hyödyntäminen

Heikentyvä sosiaaliturva ja taloudellinen tilanne

Vaikutukset:

- Terveysterojen kasvu ja palvelutarpeen lisääntyminen
- Taloudelliset vaikeudet (ruoka, asuminen, palvelut)
- Stressi ja psyykinen kuormitus
- Lisääntynyt riski päihteiden käyttöön, väkivaltaan ja turvattomuuteen

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Sosiaalisen raportoinnin vahvistaminen
- Selkeä tieto palveluista ja kustannuksista
- Mahdollisuus asiakas- ja potilasmaksujen alentamiseen

Henkilöstö:

- Ymmärryksen lisääminen sosioekonomisista tekijöistä
- Eettisen kuormituksen kasvu

Hoidon jatkuvuuden puute ja pitkät odotusajat

Vaikutukset:

- Tarpeettomat käynnit ja hoidon katkonaisuus
- Lisääntynyt sairastavuus
- Lisääntynyt kuormitus terveydenhuoltojärjestelmälle
- Kalliit ratkaisut jonojen purkamiseksi

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Tuki digitaalisten työkalujen käyttöön
- Digitaaliset hoitopolut
- Yhteiset hoitosuunnitelmat
- Toimivimmat tiimimallit

Henkilöstö:

- Moniammatillisen yhteistyö vaikeutuu

Effekter av förändringar i sociaskyddet

Sosiaaliturvan muutosten vaikutukset

Försämrad ekonomisk bärkraft på grund av lagförändringar.

- Slår hårdast mot de som är utanför arbetskraften, +75-åringar och barnfamiljer.
- Inkomsterna från utkomststöd minskade i genomsnitt med -9% (2024-2026).
- Låginkomstgraden ökade i hela befolkningen 2.2 %-enheter

Heikentynyt taloudellinen kantokyky lainsäädäntömuutosten vuoksi.

- Osuu kovimmin työvoiman ulkopuolella oleviin, yli 75-vuotiaisiin sekä lapsiperheisiin.
- Toimeentulotuen tulot ovat laskeneet keskimäärin - 9 % (2024–2026).
- Pienituloisuusaste kasvoi koko väestössä 2,2 prosenttiyksikköä.

(STM 2025)

Effekter av förändringar i sociaskyddet

Sosiaaliturvan muutosten vaikutukset

- Brist på bostäder till rimliga kostnader i Vasa och Jakobstad i kombination med låga inkomster ökar risken för bostadslöshet.
- Vasa sticker ut i statistiken med en hög andel bostadslösa (1,8 per 1000 invånare 2025)
- Kohtuuhintaisten asuntojen puute Vaasassa ja Pietarsaaressa yhdistettynä alhaisiin tuloihin lisää asunnottomuuden riskiä.
- Vaasa erottuu tilastoissa. (1,8 asunnotonta per 1000 asukasta)

Effekter av förändringar i sociaskyddet

Sosiaaliturvan muutosten vaikutukset

- Höjda patientavgifter.
 - Avsaknad av företagshälsovård för personer utanför arbetslivet.
 - Risk att man söker vård i ett sent skede.
-
- Korotetut potilasmaksut.
 - Työterveyshuollon puuttuminen työelämän ulkopuolella olevilta henkilöiltä.
 - Riski, että hoitoon hakeudutaan myöhäisessä vaiheessa.

Effekter av förändringar i sociaskyddet

Sosiaaliturvan muutosten vaikutukset

- **Otillräckling ekonomi för mat, hyra och tjänster.**
- **Ökad risk för ojämlik hälsa, bostadslöshet, missbruk och marginalisering.**
- **Problemen blir allt mer komplexa och långvariga.**

- **Riittämätön taloudellinen tilanne ruoan, vuokran ja palvelujen kattamiseen**
- **Lisääntynyt riski eriarvoiseen terveyteen, asunnottomuuteen, päihteiden käyttöön ja marginalisoitumiseen.**
- **Ongelmat muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi ja pitkäkestoisemmiksi.**

Barn, unga och familjer

Lapset, nuoret ja perheet

Risker enligt Hur mår Österbotten-rapporten
Miten Pohjanmaa voi -raporttiin liityvät riskit

Psykisk ohälsa bland unga

Effekter:

- Psykisk belastning
- Ökad risk för missbruk och våld

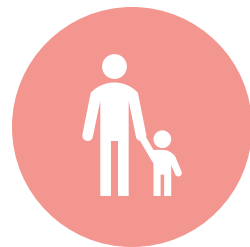
Förebyggande åtgärder:

- Stöd till vårdnadshavare i ansvar för trygghet, rutiner och fostran
- Chattrfunktioner för unga
- Tydligare struktur i mentalvårdstjänster för barn under 13 år
- Modell för missbrukartjänster för minderåriga

Personal:

- Ökad belastning på barn- och ungdomstjänster (skol- och studerandehälsovård, kurator- och familjerådgivningstjänster)
- Risk för medikalisering av normala reaktioner

Barn påverkas av familjens ekonomiska situation

Effekter:

- Socialt utanförskap
- Psykisk belastning och stres
- Skillnader i studieförutsättningar, hälsa och välbefinnande
- Ökad risk för ekonomisk utsatthet även i vuxen ålder

Förebyggande åtgärder:

- Samarbete mellan rådgivning och socialvård via familjecenter
- Stöd till vårdnadshavare i deras ansvar för barnets trygghet och vardag

Personal:

- Ökad psykosocial belastning om service inte motsvarar behov
- Behov av tydlig koordinering och multiprofessionellt samarbete
- Kräver klar arbetsfördelning

Övervikt och dålig kondition

Effekter:

- Ökad risk för följsjukdomar senare i livet
- Belastning på leder och rygg
- Ökad risk för ångest, depression och utanförskap
- Risk att problemen fortsätter in i vuxenlivet

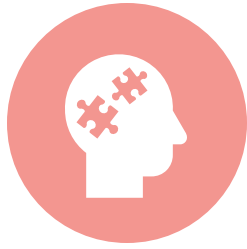
Förebyggande åtgärder:

- Jämlika möjligheter till motion och meningsfull fritid
- Information och utbildning om sömn, kost och motion

Personal:

- Ökat behov av förebyggande arbete inom rådgivning, skolhälsovård och familjetjänster
- Ökad belastning på vården på sikt p.g.a. fler kroniska sjukdomar

Nuorten psyykinen pahoinvointi

Vaikutukset:

- Psyykinen kuormitus
- Lisääntynyt riski päihteiden käyttöön ja väkivaltaan

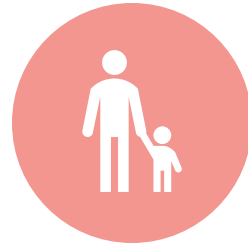
Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Tuki huoltajille lasten turvallisuuteen, arkeen ja kasvatukseen liittyvissä vastuissa
- Nuorille suunnatut chat-palvelut
- Selkeämpi rakenne alle 13-vuotiaiden mielenterveyspalveluissa
- Päihdepalvelumalli alaikäisille

Henkilöstö

- Lisääntynyt kuormitus lasten ja nuorten palveluissa (koulu- ja opiskeluterveydenhuolto, kuraattori- ja perheneuvolapalvelut)
- Riski normaalireaktioiden medikalisoitumisesta

Lapset kärsivät perheen taloudellisista haasteista

Vaikutukset:

- Sosiaalinen syrjäytyminen
- Psyykinen kuormitus ja stressi
- Erot opiskeluedellytyksissä, terveydessä ja hyvinvoinnissa
- Lisääntynyt riski taloudelliseen huonosuuteen myös aikuisuudessa

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Neuvolan ja sosiaalipalvelujen yhteistyö perhekeskusten kautta
- Tuki huoltajille lapsen arjen ja turvallisuuden varmistamisessa

Henkilöstö:

- Lisääntynyt psykososiaalinen kuormitus, jos palvelut eivät vastaa tarpeita
- Tarve selkeälle koordinaatiolle ja moniammatilliselle yhteistyölle
- Edellyttää selkeää työnjakoa

Ylipaino ja heikko fyysinen kunto

Vaikutukset:

- Lisääntynyt riski sairastua liitännäissairauksiin myöhemmin elämässä
- Nivelten ja selän kuormitus
- Lisääntynyt riski ahdistukseen, masennukseen ja syrjäytymiseen
- Riski ongelmien jatkumisesta aikuisuuteen

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Yhdenvertaiset mahdollisuudet liikuntaan ja mielekkääseen vapaa-aikaan
- Tieto ja ohjaus uneen, ravitsemukseen ja liikuntaan

Henkilöstö:

- Lisääntynyt ennaltaehkäisevän työn tarve neuvolassa, kouluterveydenhuollossa ja perhepalveluissa
- Pitkällä aikavälillä kuormituksen kasvu terveydenhuollossa kroonisten sairauksien lisääntyessä

Personer i arbetsför ålder

Työikäiset

Risker enligt Hur mår Österbotten-rapporten
Miten Pohjanmaa voi -raportin riskit

Psykiska problem

Effekter:

- Nedsatt arbetsförmåga och förtidspensionering
- Långvarig sjukfrånvaro
- Ökad risk för utanförskap och ensamhet
- Ökade socioekonomiska skillnader

Förebyggande åtgärder:

- Arbetsinriktade verksamhetsmodeller
- IPS-modell (Individual Placement and Support)
- Tidig tillgång till terapi via lågtröskeltjänster

Personal:

- Behov av kompetens inom rehabiliterande arbetssätt
- Behov av tydlig arbetsfördelning

Ungdomsarbetslöshet

Effekter:

- Ökad risk för marginalisering
- Svårigheter med boende och studier
- Social ångest och isolering
- Brist på struktur i vardagen

Förebyggande åtgärder:

- Gruppaktiviteter och arbetsverkstäder
- Individuella stödinsatser och dagverksamhet
- Stöd under studier och uppsökande arbete
- Stöd för neuropsykiatriska utmaningar och ungdomsnavigering

Personal:

- Behov av att trygga tillgång till psykosocial service
- Kräver god koordinering och gemensamma arbetssätt
- Behov av arbetshandledning

Hög risk för folksjukdomar

Effekter:

- Ökad förekomst av följsjukdomar
- Minskad arbetsförmåga och deltagande i arbetslivet
- Ökad belastning på hälsosystemet
- Försämrat psykiskt välbefinnande

Förebyggande åtgärder:

- Livsstilsrådgivning
- Inriktade interventionsmodeller
- Verktyg för självbedömning och funktionsförmåga

Personal:

- Ökat behov av kompetens i motiverande samtal
- Behov av tydlig struktur för livsstilsrådgivning
- Behov av bättre användning av statistik

Psyykkiset ongelmat

Vaikutukset:

- Heikentynyt työkyky ja ennenaikainen eläköityminen
- Pitkäaikaiset sairauspoissaolot
- Lisääntynyt riski syrjäytymiseen ja yksinäisyyteen
- Kasvavat sosioekonomiset erot

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Työhön suuntaavat toimintamallit
- IPS-malli (Individual Placement and Support)
- Varhainen pääsy terapiaan matalan kynnyksen palveluissa

Henkilöstö:

- Tarve osaamiselle kuntouttavissa työmenetelmissä
- Tarve selkeälle työnjaolle

Nuorisotyöttömyys

Vaikutukset:

- Lisääntynyt riski syrjäytymiseen
- Haasteet asumisessa ja opinnoissa
- Sosiaalinen ahdistus ja eristäytyminen
- Arjen rakenteen puute

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Ryhmätoiminta ja työpajatoiminta
- Yksilöllinen tuki ja päivätoiminta
- Opintojen aikainen tuki ja etsivä nuorisotyö
- Tuki neuropsykiatriisiin haasteisiin ja nuorten ohjaus

Henkilöstö:

- Tarve turvata psykosiaalisten palvelujen saatavuus
- Edellyttää hyvää koordinaatiota ja yhteisiä toimintatapoja
- Tarve työnohjaukselle

Korkea riski kansansairauksiin

Vaikutukset:

- Lisääntynyt liitännäissairauksien esiintyvyys
- Heikentynyt työkyky ja työelämään osallistuminen
- Lisääntynyt kuormitus terveydenhuoltojärjestelmälle
- Heikentynyt psyykinen hyvinvointi

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Elintapaohjaus
- Kohdenneet interventiomallit
- Itsearviointia ja toimintakykyä tukevat työkalut

Henkilöstö:

- Lisääntynyt tarve osaamiselle motivoivassa haastattelussa
- Tarve selkeälle rakenteelle elintapaohjauksessa
- Tarve paremmalle tilastojen hyödyntämiselle

Äldre Ikäihmiset

Risker enligt Hur mår Österbotten-rapporten
Miten Pohjanmaa voi -raportin riskit

Digitalt utanförskap

Effekter:

- Hinder i vardagen och ökad oro
- Minskad tillgång till tjänster
- Ökad ojämlikhet
- Risker kopplade till datasäkerhet

Förebyggande åtgärder:

- Stärkt digital kompetens
- Tillgång till information och digitalt stöd
- Tillgängliga tjänster via flera kanaler (telefon, fysiska besök)
- Användarvänlig teknologi
- Samarbete med kommuner och tredje sektorn

Personal:

- Behov av kompetens i digital handledning
- Stöd i att hjälpa kunder använda digitala tjänster

Ensamhet och otrygghet

Effekter:

- Psykisk belastning
- Svårigheter att klara vardagen
- Ökat behov av stöd och krisplatser
- Ökat behov inom hemvård

Förebyggande åtgärder:

- Samarbete med kommuner, församlingar och tredje sektorn
- Förberedelse inför förändringar kopplade till ålder
- Trygghetsteknologi
- Lagstiftningen skapar begränsningar

Personal:

- Behov av multiprofessionellt samarbete

Ökad förekomst av demenssjukdomar

Effekter:

- Fler äldre → ökat behov av service
- Ökad otrygghet
- Ökat tryck på hemvård och boendeplatser
- Fördröjd diagnostisering
- Ökad risk för olyckor

Förebyggande åtgärder:

- Påverkan på levnadsvanor (FINGER-modellen)
- Förebyggande arbete
- Geriatrisk kompetens
- Minnesrådgivning

Personal:

- Behov av stärkt geriatrisk kompetens
- Behov av kunskap i vård av personer med minnessjukdomar
- Kompetens i beteendesyntom, läkemedelsbehandling och stöd till närstående

Digitaalinen syrjäytyminen

Vaikutukset:

- Esteitä arjessa ja lisääntynyt huoli
- Heikentynyt palvelujen saavutettavuus
- Lisääntynyt eriarvoisuus
- Tietoturvaan liittyvät riskit

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Digitaalisen osaamisen vahvistaminen
- Tiedon ja tuen saatavuuden parantaminen
- Palvelujen saatavuus eri kanavien kautta (puhelin, fyysiset käynnit)
- Käyttäjystävällinen teknologia
- Yhteistyö kuntien ja kolmannen sektorin kanssa

Henkilöstö:

- Tarve osaamiselle digitaalisten palvelujen ohjauksessa
- Tuki asiakkaiden opastamiseen digitaalisten palvelujen käytössä

Yksinäisyys ja turvattomuus

Vaikutukset:

- Psykkinen kuormitus
- Vaikeudet selviytyä arjessa
- Lisääntynyt tuen ja kriisipaikkojen tarve
- Lisääntynyt kotihoidon palvelutarve

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Yhteistyö kuntien, seurakuntien ja kolmannen sektorin kanssa
- Ikääntymiseen liittyviin muutoksiin varautuminen
- Turvateknologia
- Lainsäädäntö asettaa rajoitteita

Henkilöstö:

- Tarve moniammatilliselle yhteistyölle

Muistisairauksien yleistyminen

Vaikutukset:

- Ikääntyneiden määrän kasvu → lisääntynyt palvelutarve
- Turvattomuuden lisääntyminen
- Lisääntynyt paine kotihoidossa ja asumispalveluissa
- Diagnosoinnin viivästyminen
- Lisääntynyt tapaturmariski

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Elintapoihin vaikuttaminen (FINGER-malli)
- Ennaltaehkäisevä työ
- Geriatrien osaaminen
- Muistineuvonta

Henkilöstö:

- Tarve vahvistaa geriatrien osaaminen
- Tarve osaamiselle muistisairaiden hoidossa
- Osaaminen käytösoireiden hallinnassa, lääkähoidossa ja läheisten tukemisessa

Service för äldre – identifierade behov

Ikääntyneiden palvelut – tunnistettuja tarpeita

Psykiogeriatriska klienter

- Svårt att möta behoven idag på boenden eller inom hemvård. Tydlig vårdstyg och kunskap saknas.

Psykiogeriatriska klienterna

- Asumispalveluissa ja kotihoidossa on vaikea vastata asiakkaiden tarpeisiin nykyisellään. Selkeä hoitopolku ja osaaminen puuttuvat.

Förebyggande och uppsökande insatser

- Görs inte tillräckligt systematiskt
- Leder till att det förebyggande arbetet fördröjs och vårdbehovet ökar tidigare.

Ennaltaehkäiseviä ja etsiviä toimenpiteitä

- Ei toteuteta riittävän systemaattisesti.
- Tämä johtaa siihen, että ennaltaehkäisevä työ viivästyy ja hoidon tarve lisääntyy aiemmin.

Centrala iakttagelser kring riskbilden

- Flera av de identifierade riskerna har en kumulativ effekt – när en risk realiseras ökar sannolikheten samtidigt för att även andra risker uppstår.
- Riskerna har en direkt påverkan på social- och hälsovårdens belastning och långsiktiga bärkraft.
- Effekterna av vidtagna åtgärder framträder med fördröjning, men utan tillräckliga förebyggande insatser finns en betydande risk för kraftigt ökad belastning framöver.
- För att kunna bedöma effekterna av genomförda åtgärder behöver relevanta indikatorer identifieras och följas upp systematiskt över tid.
- Utvecklingen påverkas i hög grad av förändringar i verksamhetsmiljön, vilka kan ha både positiv och negativ inverkan på trenden, oberoende av organisationens egna förebyggande åtgärder.

Keskeiset havainnot riskikuvasta

- Useilla tunnistetuilla riskeillä on kumuloituva vaikutus – yhden riskin toteutuminen lisää samanaikaisesti muiden riskien todennäköisyyttä.
- Riskit vaikuttavat suoraan sosiaali- ja terveydenhuollon kuormitukseen ja pitkän aikavälin kantokykyyn.
- Toteutettujen toimenpiteiden vaikutukset näkyvät viiveellä, mutta ilman riittäviä ennaltaehkäiseviä toimia kuormituksen merkittävä kasvu on todennäköinen tulevaisuudessa.
- Toimenpiteiden vaikutusten arvioimiseksi on tunnistettava olennaiset mittarit ja seurattava niitä systemaattisesti ajan kuluessa.
- Kehitykseen vaikuttavat merkittävästi myös toimintaympäristön muutokset, joilla voi olla sekä positiivisia että negatiivisia vaikutuksia trendiin riippumatta organisaation omista ennaltaehkäisevistä toimista.

Välstånd genom livet. Hyvinvointia läpi elämän.

Österbottens välfärdsområde
Pohjanmaan hyvinvointialue